

ACEMHÖYÜK ARAŞTIRMA YAZILARI 2

İLHAMİ İNCEÖZ

İlk Kazı Başkanı Prof. Dr. Nimet Özgüç Makalelerinde Acemhöyük

Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü ile Ankara Üniversitesi adına yürütülmekte olan Acemhöyük kazılarına 1962 yılında kazı başkanı olarak dahil olan Nimet Özgüç, yazdığı makalelerde de yapılan kazılar hakkında bilgi vermiştir. Yazılarında aynı dönem ya da yakın dönem diğer kazı yerleri ile Acem höyüğü karşılaştıran Nimet Hanım, buluntuların da yerleri ve benzerleri hakkında bilgiler vermiştir.

Acemhöyük kazı alanı bir başka görünüş. Sağ köşedeki asfalt sonrası modern Yeşilova. Ören yerinin genişlediği ve günümüz yerleşiminin altında kaldığı bölgeler tespit edilmiştir.

Acemhöyük'te ortaya çıkan buluntuları bir arada sıralarsak eğer şöyledir: "İlkçağ yerleşim yapıları ve saraylar, çeşitli tarihi dönemlere ait bezemeli seramikler, fincan, küp, çanak, altlık, çömlek, bardak türü mutfak eşyaları... Kemik ve metalden yapılmış silahlar ve araç gereçler, yanmış ahşap ve çeşitli tür ağaç parçaları, deri ve kumaş parçaları... Oyun tahtası ve oyuncaklar, fildişinden yapılmış eşyalar, kil ve kurşun figürinler, ev altlarındaki mezarlarda bulunan çocuk ve yetişkin iskeletleri, çivi yazılı politik ve ticari belgeler, etiketler, çeşitli silindirik mühür ve damgalar... Tahıl ve sıvı muhafaza kapları, pişmiş toprak ve taştan yapılmış aletler, kolye, iğne, düğme, boncuk benzeri takı ve süs eşyaları, altın takılar, işlenmiş kemik ve maden işçiliği eşyaları..." Dönemi kadar dönemindeki diğer devletler ve milletlere ait buluntuları barındırması açısından da Acemhöyük, önemli bir ticari ve kültürel merkezdir.

Acemhöyük

İlk kazı alanı başkanı Prof. Dr. Nimet Özgüç'ün notlarında Acemhöyük kazılarının gelişimine, Nimet Özgüç'e ait buluntu fotoğraflarını da kullanarak bir göz atalım.

"1965 yılında Ağustos ve Eylül aylarında devam edilen kazılara yeni katılanlar, Mimar Arkeolog Mahmut Akok, Arkeolog Dr. Kutlu Emre ve Önder Bilgi, Fotoğraf Selâhattin Öztartan, Teknik Ressam Cengiz Erol, iki Arkeoloji öğrencisi Gürkan Toklu ve Erdoğan Engin ve Restoratör Mehmet Ciyez isimleridir.

Sarıkaya ve üç yıldan beri araştırılan merkez çukuru 1965 mevsiminde de geniş ölçüde kazılmıştır. Ayrıca, şehrin inkişaf sahasını tespit maksadı ile etekte de kazılara başlandı. Kazısı 1964 yılında ele alınmış olan Sarıkaya, yani Acemhöyük'ün sitadelinin kazısında büyük bir binanın tuğla döşeli odası ile II. kat halkı tarafından kullanılmakta olan üç odası açığa çıkarıldı. Bu yıl höyüğün merkezine doğru inkişaf eden ve çok şiddetli bir yangına maruz kalmış binanın bir kısmını daha aydınlatmak mümkün oldu. Sarıkaya'nın II. seviyesinde kurulmuş olan aslında höyüğün üçüncü katına ait bulunan bu yapının, iri taşlarla örülmüş temelleri üstünden yükselen kerpiç duvarları, ancak, şiddetli yangın tesiriyle kömürleşmiş çatı direkleri ve hatıllarının meydana getirdiği enkaz kaldırıldıktan sonra temizlenebilmiştir.

Bazı kısımlarda kerpiç duvarlar iki buçuk m. yüksekliğine kadar korunmuştur. Bu yüksek ve kalın duvarlar, kesif yangın enkazı Sarıkaya'nın yükselmesini sağlamıştır. Yangını müteakip terkedilmiş, bundan sonra asırlarca burası bir iskân sahası olarak seçilmemiştir. Ancak, Helenistik devirde (MÖ.500 sonrası) bina enkazının üstüne küçük bir ev inşa edilmiştir.

Kaniş Karumu'nun II. kat yapıların da görüldüğü kadar sık olmamakla beraber bu binanın duvarlarında da ağaç dikmeler kullanılmıştır. Odalarının tabanlarında, tabaklara, çanaklara, çömleklere ve kalın cidarlı küp parçalarına tesadüf edilmiştir. Küçük eserler arasında en önemlileri üç ayrı vazoya ait olduğu şekillerinden anlaşılan obsidiyen kap parçalarıdır.

Bunlardan bir tanesi yivli bir vazoya, diğeri kristal gibi kesilmiş bir kaba, üçüncüsü sade bir vazoya aittir. Bugüne kadar bu devire ait, yalnız Kültepe'de küçük bir obsidiyen vazo parçasına rastlandığı düşünülürse, buluntuların önemi kendiliğinden ortaya çıkar.

Midye kabuğundan yapılmış ve bina ile birlikte yanmış olan bir aslan figürini, üslûbu bakımından, Kaniş Karumu'nun II. katına ait hayvan tasvirlerine benzemektedir. Bunun mozayik ile bezeli bir kutuya veya başka bir nesneye ait olması mümkündür. Aynı binanın birodasında Acemhöyük'te çok sevilen dört köşeli bir platform üzerinde at nalı şeklinde portatif bir ocağa tesadüf edildi. Bu ocak şeklinin Kaniş Karumu'nun yalnız II. katında rağbette olduğu bilinmektedir.

Ocaklı binanın yanında II. seviyeye ait üç oda açığa çıkarıldı. Bu odalardan biri III. katın sokağını kesmiştir. Odanın tabanında oldukça yüksek bir seviyede, dibine yakın kısmında, geniş bir emziği olan bir leğen bulunmuştur. Bu tip leğenlerin Kaniş Karumu'nun Ib katında gene zeminden yüksekçe bir yere yerleştirilmiş olarak atölyelerde kullanıldığı anlaşılmıştır. Bu katta, ayrıca, gene bir Karum Ib şekli olan bir kantaros'a da tesadüf edilmiştir. (Antik Çağ'da şarap içmek ve dini törenlerde sunu yapmak için kullanılan iki dikey kulplu, derin bir kadeh veya içki kabıdır.) Biri süzgeçli iki akıtacağı bulunan kulplu bir kandil'e bu şekliyle, ilk defa Acemhöyük'te tesadüf edilmiştir.

Acemhöyük'te bulunan bazı eserler.

Höyüğün merkezinde III. ve IV. yapı katları araştırılmıştır. III. kata ait bir mutfakla kilerde muhtelif boydaki iri erzak küpleri dört köşeli platformun kenarına yerleştirilmiştir. Platformla duvar arasında Koloni devri için eşsiz olan iki boyalı vazo ele geçirilmiştir. Çift kulplu olan bu vazoların diplerinden başlayan emzikleri ağız kenarına dik olarak bağlanmıştır. Bu türlü emzikler Alişar'da Eski Tunç Çağının son safhasında görülen kap şekillerinin geleneğini devam ettiren hususiyetler olup, Koloni devrini daha eski medeniyetlere bağlamaktadır.

Burada bunlardan başka, çift kulplu, yivli ve sivri dipli bardaklar da bulunmuştur. Acemhöyük'de IV. seviye mahdut bir alanda araştırılabilmiştir. Bu katın boyalı ve tek renkli seramiği daha eski katların bir devamı şeklinde görülür. İçi kırmızı ve gri astarlı olan seramiğin yanında az miktarlı III. Alişar seramiği yan-yanaya görülmektedir. Bu, Kültepe'deki duruma esaslı bir uygunluktur. Seramikle tespit edilen paralellere göre bu kat Karumu'nun IV ve III. katları ile çağdaştır.

IV. katın en ilgi çekici eseri bir tanrı, tanrıça ve bir kız çocuğundan ibaret olan kurşun figürün grubudur. Erkek ve kadın Bereket tanrıları olarak düşünülebilir. Bu eserin en yakın paraleli Kültepe'de bulunduğu bildirilen ve şimdi Louvre Müzesi'nde korunmakta olan figürin grubudur. Acemhöyük misali, bu gruba giren kurşun figürinleri tarihlleme yarayan çok kıymetli bir eserdir.

Höyüğün kuzey doğusuna rastlayan eteklerinde III. katın tabanına kadar inilmiştir. Buradaki kazılar, Höyüğün eteklerindeki kat sıralanışının tepedekinin aynı olduğunu göstermiştir. Bugüne kadar yapılan araştırmalara göre şehirleri tahrip eden büyük felâketlere rağmen, yerli geleneğin hem şekil, hem teknikte esaslı bir devamlılık gösterdiği müşahede edilmiştir... Acemhöyük Kazılarında ele geçirilen mühür baskılarının büyük çoğunluğu, höyüğün güney-doğusundaki Sarıkaya mevkiinde ve kuzeyindeki Hatipler tepesinde açığa çıkarılmış olan iki büyük yapıya aittir. Bazı ayrıntılar dışında inşa tarzları, planları ve küçük buluntuları bakımından birbirine çok benzeyen bu iki anısal yapı, Acemhöyük'ün saraylarını temsil etmektedir. Bunlar, Hellenistik çağ evlerinin inşası sırasında uğradıkları tahribatın ve köylülerin toprak ve taş almak amacı ile açtıkları çukurlar dışında, çok sağlam durumda keşfedilmişlerdir.

Fotoğraflarda görülen kazılmış alanlar, höyüğün farklı noktalarındaki araştırma çukurlarıdır.

Höyüğün Sarıkaya denilen kısmında, sarayın merkez binasının kazısı tamamlanmıştır. Elimizde kalan zemin katında, tahrip sahası da dahil olmak üzere, elli odanın varlığı anlaşılmıştır.

Güney cephesi Melendiz çayına bakan binanın dış duvarları düzenli bir dikdörtgen meydana getirmiştir. Onarım ve değişim göstermeyen bina bir defada planlanıp inşa edilmiştir. 2565 m2.'lik bir alana oturmuş olan binanın, önemli bir kısmı açılmış olan revaklı avlusu ile, arsasının boyutları 5467 m.kareye ulaşmaktadır...

Evvelce açtığımız odalara göre tespit ettiğimiz yapı özelliklerinin bütün binayı içerdigi görülmüştür. Bir sıra iri yassı taştan oluşan dört metre genişliğindeki temelin ortasından 1,5 metre kalınlığında kerpiç duvarlar yükselmektedir. Duvarların genişliğini aşmayan yatay hatlar ve taş temel genişliğinde kesilmiş traversler ve doksan cmlik aralıklarla ayarlanmış ağaç dikmeler, sarayın iskeletini meydana getirmiştir. Bol direkli köşeler, tavana kuvvetli bir destek olmuştur. Büyük yangın felâketinde duvarlar, köşe direklerinin yanması ile meydana gelen boşluklara doğru yıkıldığından, dik açılı düzenli köşeler korunamamıştır...

Odaların bir kısmındaki aralıklarda kapı kasalarının kömürleşmiş kalıntıları mevcuttur. İçlerini de ağaç kapıların kalın bir yığın meydana getiren kömür ve kül kalıntısı doldurmuştur. Kasaları ve kapıları bağlayan çivi ve menteşeler, kaplamalar, miller gibi madenden kısımlar, ağaç ve kerpiçle beraber yandıklarında, kaya gibi sağlam bir cüruf meydana getirmişlerdir. En büyük kapı, kuzeyde, şehre bakan cephede yapılmıştır. Bu, sarayın esas girişi idi. İkincisi doğuya bakan cephede ve üç No.11 odaya açılanıdır. Bu kapının cürufları

kaldırılmamış, örnek olarak yerinde bırakılmıştır. Güneydeki tahrip alanında ele geçirilen kapı menteşesi ve tunç kaplamalar, bu cephede de bir kapının varlığı ihtimalini kuvvetlendirmektedir...(Sarıkaya Sarayı, Nimet Ö.)

Acemhöyük buluntuları.

Üst katın tabanını, zemin katın tavanını tutan yatay kirişlerin duvarlara konulanlarının, birbiri üstüne bindirilerek çakıldığını, yüksek olarak korunan duvarlarda izleyebilmekteyiz. Üst kata çıkan merdivenlerin ikisi, orta avluya açılmaktadır. Binada dolaşım, ana kapıya ve orta avluya göre ayarlanmıştır. Kuzey kapısından, birbirine yarım duvarlarla bağlı dar odaların meydana getirdiği ilk oda grubuna girilir. Bunlardan I No.lısı, giriş odasıdır. Buradan binanın iç odalarına ve avlusuna bağlantı sağlanmıştır. 2 No.11 oda, tunçtan yapılmış dört tekerlekli bir arabanın korunduğu yer olması bakımından ilginçtir. Araba yıkılan duvarlar altında dağılmış, tekerlekleri 5 No.11 odaya sıçramıştır.

Yangının şiddeti sebebiyle gövdesi temizlenemeyecek kadar zarar görmüştür. En az yarım m. uzunluğunda olan arabanın tekerlekleri dört ispitli ve ortalama 17,5 cm. çapındadır. Bu ölçülere göre, bir el arabası büyüklüğünde olan arabanın, günlük işlerde veya dini törenlerde kullanılmış olduğu muhakkaktır. İki dış kapı arasında bulunmuş olması da bu düşüncemizi doğrulamaktadır. Şekil bakımından en yakın paraleli, özel bir koleksiyonda olduğu bildirilen, Anadolu menşeli, Eski Tunç Çağına ait madeni bir araba modelidir. Dört ispitli ve dört tekerlekli olması bakımından Kaniş Karumu'nun II. katında bulunmuş olan Anadolu grubu mühür baskılarındaki at koşulu arabaları andırmaktadır.

Kuzey girişinden, ana kapıya paralel ikinci oda sırasına geçilir. Bunlar değişik büyüklüktedir. Doğuya bakanlar sarayın büyük odalarını teşkil ederler. Bu odalar birbirine ve bir odanın aracılığı ile avluya açılırlar. (Bu odaların tamamında ve sarayın en büyük erzak deposu olarak kullanılan odada, somun biçiminde bakır külçeler, omuzuna bulla bağlanmış yonca ağızlı küçük bir testi ve kap parçaları, fildişi eserlere ait küçük parçalar, bakır külçeler, kapaklı vazo parçaları, volkanik camdan bir tabak, kaidesi ile birlikte kırmızı taştan bir çanak, iri küpler, ikisinin içinde, iplere dizilmiş kuru incirlerin kömürleşmiş kalıntıları açığa çıkarılmıştır...)

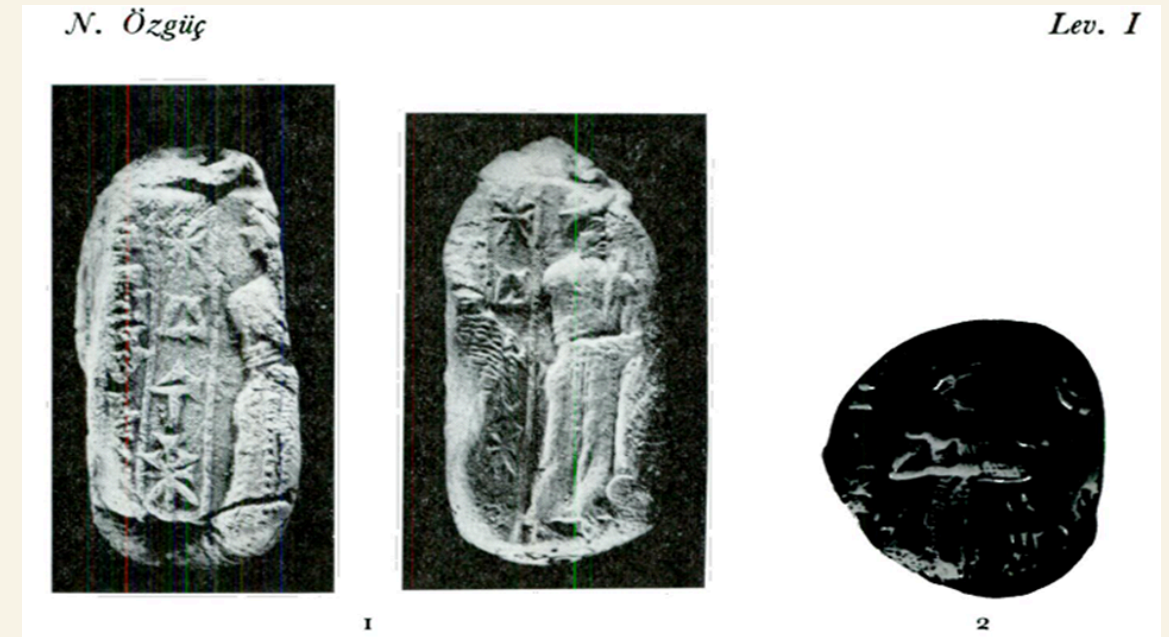
Avluda iki merdiven yeri ve batısında küçük odalardan oluşan bir grup vardır. 19. oda ile sarayın tahrip edilmiş kısmına erişilmiş olur. Dördüncü sırayı meydana getiren odalardan koridor üstündeki fildişi eşyayı süsleyen altın apliklere ve altın başlı çivilere rastlandı.

Uzun odalardan oluşan grupta, aynı şahsın mühür baskısını taşıyan bullalar ve çanak çömlek bulundu.

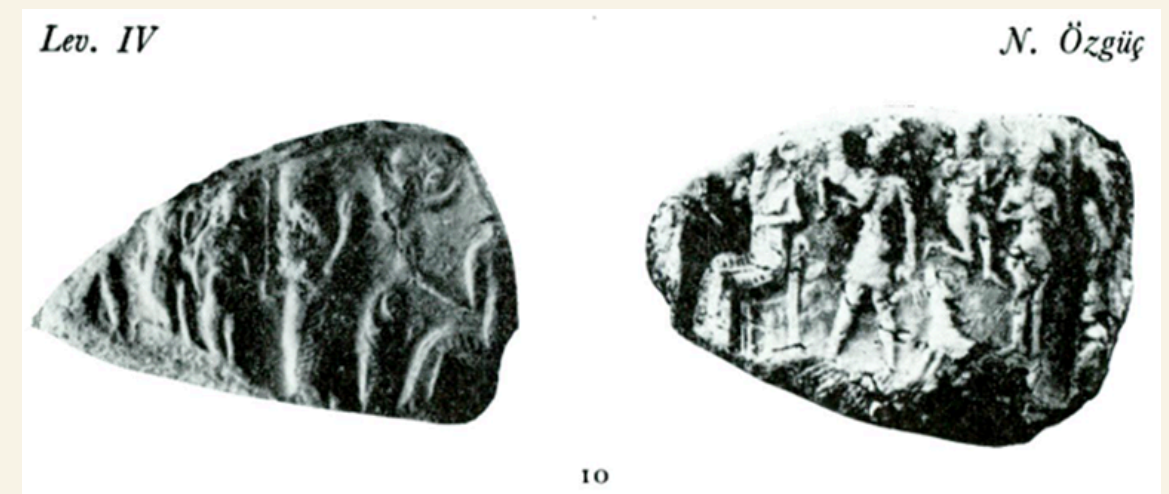
Beşinci sıranın sağlam kalanlarından doğudaki üç odasında bol miktarda kapaklı vazo ve bullalar ele geçirildi. 28. odada, küpler, kapaklı vazo parçaları, mühürlü pişmemiş kapak sıvaları, iki adet kitabeli bulla vardı.

Sarayın güney kısmına rastlayan altıncı sıraya ait odalar çok tahrip edilmişlerdir. Bunlardan 38 No.lısı, madeni silahlar ve bakır külçeler bakımından verimli olmuştur. Höyüğün kenarına rastlayan yedinci ve sekizinci sıradaki odaların ancak varlığı bellidir. Bu kısımda, tahrip edilmiş odaların ikisinde küme küme atılmış bullalara rastlandı.

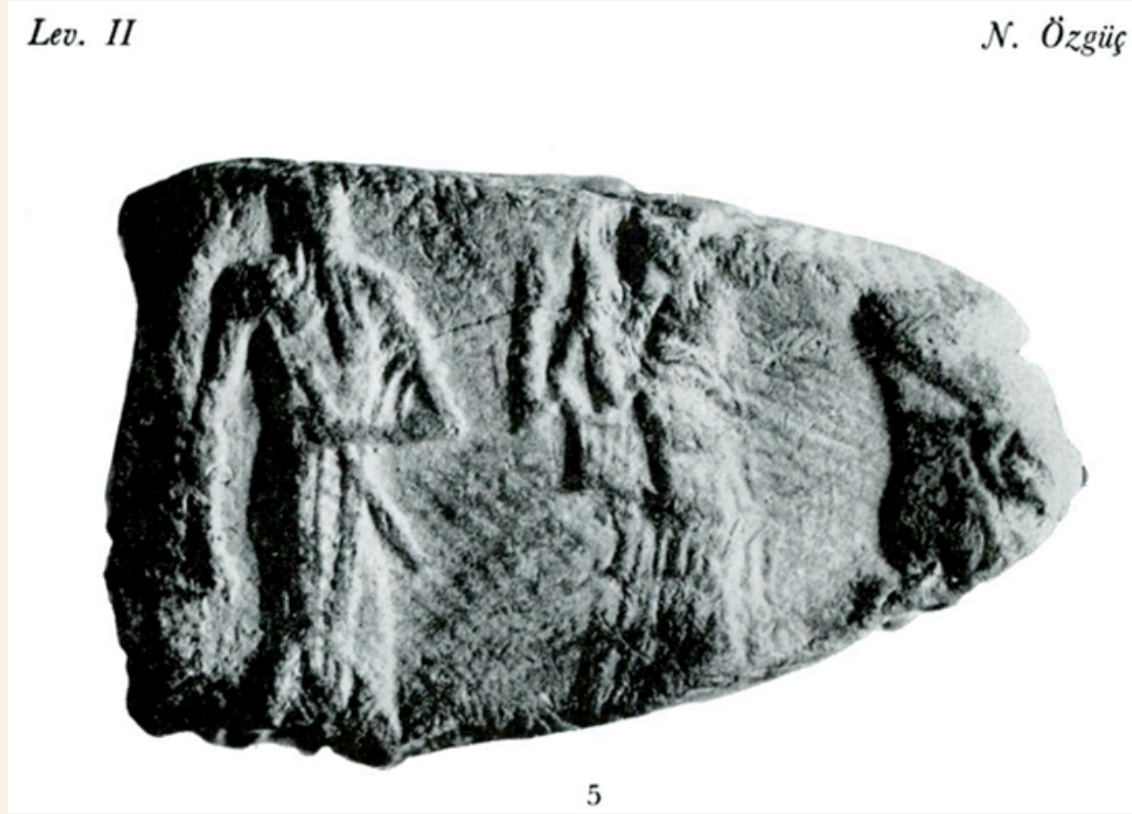
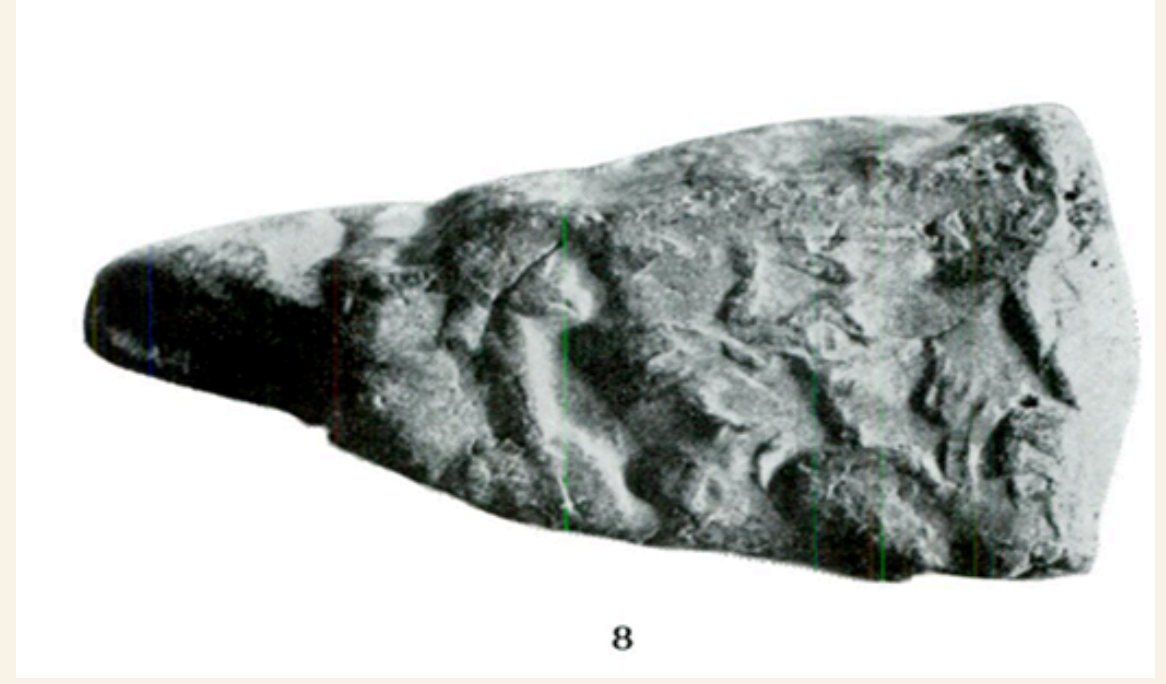

Son tahrip sahası olan batı kısmında, 33 No.11 odada bir banyo kabının parçaları ve 19, 20 No.11 alanda, sarayın lüks eşyası açığa çıkarıldı. Bunlar siyah volkanik camdan (obsidian) ve dağ kristalinden yapılmış vazolar, fildişi, lapolislazuli kakmalı altın aplikler, oyun tahtaları ve fildişi eşyadır. New York Metropolitan Museum'da korunmakta olan Pratt koleksiyonunun da bu alandan çıkarılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Çünkü o koleksiyondaki mühür baskılı bullaların eşleri bu bölgede ele geçirildi.

Binanın üç tarafı mermer kaidelere basan ağaç direkli revaklarla çevrilidir. Revaklı avluların kazısı henüz bitirilmemiştir.

Sarayın hizmete ayrılan bölümlerini, avluya bakan ve henüz toprak altında bulunan yapıların teşkil ettiğini sanıyoruz. Her iki sarayın da küplerle doldurulmuş erzak depoları dışında, hemen her odada bullalara (Antik çağda (özellikle Mezopotamya'da) ticari malların güvenliğini sağlamak veya belgeleri mühürlemek için kullanılan, içi boş, genellikle kil top şeklinde mühürlenmiş objeler) rastlanmıştır. Ayrıca Sarıkaya'daki sarayda, dışardan getirilen balya, paket, pişmiş toprak kaplar içindeki mallar teslim edilip açıldıktan sonra, bullaları atılmamış, toplanmış ve depo edilmiş durumda elimize geçmiştir...

Bazı odalar tahrip edildiği için, bullalar dağınık durumda gruplar halinde bulundu. 6.11 Nolu odaya dokunulmadığı için, bullalar vaktiyle düştükleri yerlerde açığa çıkarıldı. Bunlar tabandan 1-2 m. yükseklikte ve oda duvarlarına yakın olarak kümelenmişti. Cüruf haline gelmiş bir bulla da duvara, tabandan 1.5 m. yükseklikte yapışmış durumda elimize geçti. Bu gözlemlerden bullaların tahta raflara istif edildiği anlaşılmıştır. Kitabeli mühür baskılarının ve bullaların hemen hemen hepsi 6. No.11 depoda bulundu.

Hatıpler Tepesi'nde de sarayda bullalar için ayrılmış özel bir oda yoktur. Sarıkaya sarayında olduğu gibi her odada, çanak çömleğin yanında bulunan bullalardan bir kısmının baskıları diğer saraydakilerin tekrarıdır. Bu baskıların çoğu tam ve iyi durumda korunmuş olduklarından, Sarıkaya sarayında çok defa eksik olarak elimize geçen mühür tasvirlerinin tamamlanmasını mümkün kılmaktadır.

Kapaklı vazolarla dolu depolarda ve diğerlerinde, yalnız bir mührün baskılarını taşıyan bullalara rastlanmış olması, belli odaların belli firma veya şahıslardan gelen mallara ayrılmış olduğunu göstermektedir. Bu firma ve şahıslardan daha önce gelenler bulla odalarında depo edilmiştir. Böylece depoda, diğer odalarda bulunmuş olan baskıların hemen hepsi mevcuttur. Bu durum, belli firma veya şahıslardan sürekli bir şekilde mal satın alındığını veya hediye kabul edildiğini göstermektedir. Bullaların hepsi dışardan getirildiğine göre, Acemhöyük saraylarının kendi mühür sanatlarını öğrenmemiz mümkün olmamıştır. Saray mensuplarının başta kiral olmak üzere, hiç birinin mührü elimize geçmemiştir.

Bulla odasında bulunmuş olan Assur ve Suriye menşeli mühür baskıları yardımı ile sarayın yaşam süresinin bir kısmını öğrenmemiz mümkün olmuştur. Bunlardan Assur kralı I. Şamşı-Adad, Mari ve bu baskıya göre Urşu kralı da olduğu anlaşılan Iahdun-lim'in kızı Du-ge-du'nun, Kargamış kralı Aplahanda'nın mühür baskıları, en az iki neslin Acemhöyük ile sıkı temasları olduğunu ortaya koymaktadır.

Saraylar bu tarihlenmiş vesikalardan önce inşa edilmiş ve daha sonra yaşantısını devam ettirmiş olmalıdır. Mr. Peter Cuniholm'un her iki sarayın temel hatıllarında yaptığı incelemeler sonunda bize verdiği bilgilere göre, Hatıpler Sarayının temelindeki ağaçlar, Sarıkaya sarayındakilerden 152 yıl daha evvel kesilmiştir. Buna karşılık, Kültepe sarayındakiler 7, Konya Karahöyük'ündekiler ise 13 yıl sonra kesilmiştir. Yapıların yapısal karakterine, plânlama ve içlerinde bulunan eşyaya göre, Sarıkaya sarayı, Kültepe sarayı ve Karahöyük malzemeleri arasında bir uyum mevcut olmakla beraber, Hatıpler - tepesi sarayının bunlardan 152 yıl daha eski olduğunu kabul ettirecek belirtiler yoktur. Ortak mühür baskılı bullalar ve seramik her iki sarayın çağdaş olarak yaşadığını ispat etmektedir. Kanaatimizce, her iki bina da aynı felâkette ve büyük bir yangın sonunda terk edilmişlerdir...

Saraylarda bulunan bullalar, hamurları ve biçimleri bakımından çok çeşitlidir. Üzerlerindeki baskılara göre, Babil, Assur ve Suriye menşeli olanlar, dikdörtgen prizma, muska, levha ve kurs şeklindedir. Muska şeklinde olanların çoğunun iki dar kenarında çivi yazısı vardır. Anadolu menşeli olanlarda, koni, muska, badem ve basık küre şeklindekilerin yanında, düzensiz kitleler halindeki örnekler çoğunluktadır. Bullaların büyük bir kısmı, silindirik mühürlerin tüm tasvirlerinin sığacağı büyüklükte değildir. Bu sebepten bu mühürlerde bazen tek bir figürün, bazen de yalnız kitabenin basıldığı görülmektedir...

17

Damga mühür baskılı bullalarda, kil mühür kaidesinin büyüklüğüne göre hesaplanmakta ve tasvirlerin mümkün olduğu kadar tam ve eksiksiz basılmasına dikkat edilmektedir. Bununla beraber çeşitli renklerin (beyazımsı krem, sarımsı krem, siyah, kiremit rengi kahverengi), killerin cinsinden ileri geldiği kesindir. Acemhöyük bullalarında, çoğunluğu M.Ö.8. yüzyılın ilk yarısına ait olan mühür baskıları ve aynı çağa ait olan Kaniş-Karumunun Ib katında ve Konya Karahöyük'te bulunmuş olan mühürlerde ve mühür baskılarında olduğu gibi, çeşitli üslûplara aittir...

Assur Ticaret Kolonileri devrinin bu üç büyük şehrinin mühürlerinde görülen çeşitli üslûplarının birbirine oranlarında dikkate değer bir uyumluluk göze çarpar. Kültepe ve Kara höyük'te sağlanan sonuçlar, iyi tarihlenen zengin Acemhöyük mühür baskıları yardımı ile daha büyük bir açıklığa kavuşmuştur.

2016 YILINDAN BİR ACEMHÖYÜK HABERİ:

Acemhöyük tarihinin 5binli yıllara doğru uzandığını yukarıda okumuştuk. Kazılacak yeni katmanlar ve yeni buluntularla belki ileride bunu rahatlıkla ortaya koyabilecek bir kazı alanından bahsediyoruz. Çünkü yapılan ya da genişletilecek kazılarda bulunan eserler, günden güne erişilen tarihi daha yukarıya çekebilecektir.

Arkeofili dergisinde Acemhöyük ile ilgili bir yazıda, Prof. Dr. Aliye Öztan beyanatıyla, MÖ.2200 yılına ait bir çocuk çingırağı bulunduğu bildirilir. Bunun yanında, Prof. Dr. Öztan buluntuyu şöyle tarifler: "Pişmiş topraktan yapılmış. Çanta şeklinde. Üstünde bir kulpu olacak. Kenarında da çizilerek yapılmış. Bir bölmenin içinde nokta bezekleri var. Tamamen kapalı. Bunun özelliği ise salladığınız da içine konulan çakıl taneleri sayesinde güzel ses çıkarıyor. Günümüzün plastikten yapılan çocuk oyuncaklarının en eski örneklerinden bir tanesi...

Aksaray'da yer alan Acemhöyük'te sürdürülen arkeolojik kazılarda 4200 yıllık çingırak oyuncakçı bulundu.

Yazıda, devamla, "Burada çalışma yapmamızın amacı Erken Tunç Çağı'na ait tabakaların geç ve onun altındaki dönemleri bir arada inceleyebilmek. Çünkü bu alanda Erken Tunç Çağı'na ait kentin suru mevcut." diyen Prof. Dr. Öztan, alanda farklı tabakalara ait ayrıca çocuk oyuncakçı, kemikten yapılmış kolye tanesi, metalden iğneler ve fincanlar gibi buluntular bulduklarını belirtir.

Dr.Gonca Dardeniz, Prof.Dr.Aliye Öztan'ın birlikte hazırladığı makalede bahsedilen Acemhöyük'teki buluntu eserler ise şöyledir:

"Bu çalışma için, 15 farklı envanter numarası altında toplanmış 17 adet eser arkeometrik olarak incelenmiştir. Tüm analizler Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Aksaray Arkeoloji Müzesi ve Kazı Başkanı Prof. Dr. Aliye Öztan'dan alınan resmi izinler kapsamında, 2 Eylül 2016 tarihinde kazı başkanı ile birlikte müze uzmanı Fariz Demir gözetiminde Aksaray Arkeoloji Müzesi'nde gerçekleştirilmiştir. İncelenen eserler; bir adet antropomorfik figürin/amulet (Ac.1996-43), üç adet zoomorfik amulet (Ac.1996-44, Ac.1996-45, Ac.42-96), bir adet omega baskılı damga mühür (Ac.1996-46) ve 12 adet boncuktan oluşmaktadır.

Eserlerin çoğunluğu kremasyon, küp ve basit gömmenin saptandığı Arıbaş Mezarlığı'nda defin hediyesi olarak bırakılan çanak çömlek, taş, kemik, fildişi, tunç, kurşun ve altın eserlerle beraber bulunmuştur. Vitrikiye mezar hediyelerini daha ziyade küresel veya dilimli (ing. melon) tipteki boncuklar oluşturmaktadır. Hurma çekirdeği tipinde olan boncuklar, Mezar M56'da ele geçen üç örnek ile temsil edilmektedirler.

Silindir boyunlu çift kulplu ve ağzı çanak kırıkları ile örtülmüş bir vazanın mezar kabı olarak kullanıldığı bu gömmede, vazo içerisine kremasyon yapılmış bir kişinin kalan kemik parçaları konulmuştur. Ac.95-91 numaralı boncuk, kap içerisine 4 cm uzunluğunda bir yumuşakça kabuğu ile birlikte bırakılmıştır. Acemhöyük'ün ölçüleri göz önüne alındığında, nüfusun çok küçük bir boyutunu ortaya koyan bu mezarlık alanındaki 1996/M-24 numaralı mezar vitrikiye eserler açısından oldukça dikkat çekicidir. Bu mezarda ikisi maymun ve biri tavşan biçimli üç zoomorfik amulet, muhtemelen bir tanrıçayı (çıplak tanrıça) betimleyen bir figürin ile koruyucu işlevi de olabilecek bir adet omega baskılı damga mühür bir arada bulunmuştur.

Mezara erişkin bir kadın ile 6-7 yaşlarındaki bir çocuk birlikte gömülmüştür. Figürin ve mühür, iskeletin boyun bölgesinde ön tarafta iken, diğerlerinin arkaya kaymış olması kolye gibi kullanıldığını göstermektedir. Mezar da bir çocuğa ait iskeletin varlığı, yukarıda değinilen omega baskılı damga mührün tanrıça Ninhursag/Nintu'nun bir alameti olduğu önerisini desteklemektedir.

Arıbaş mezarlık alanındaki mezar hediyelerinin dışında, höyükte ekseri boncuk şeklinde frit ve fayans eserler bulunmuştur.

Fritten (veya tüf?) yapılma bir oyun tahtasının dörtte bire yakın büyüklükteki parçası ile bir kumaş parçasına işlenmiş ancak geçirdiği şiddetli yangın sebebiyle cüruflaşmış ve neredeyse taşlaşmış fayans boncuklar, höyüğün III. yapı katının NA-OA/ 46 plankaresi 30 numaralı odasında bulunmuş olup, bugün Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenmektedir...

Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan bu eserler bu çalışmada incelenmemiş olmakla beraber, 2012'de Sarıkaya Sarayı'nın kerpiçleri arasında bulunmuş Ac.12-49 envanter numaralı yeni bir grup, bu çalışmaya dahil edilmiştir. Bu buluntu grubu, Sarıkaya Sarayı'nın batı kıyısında, geç dönem yapılarını bulunduğu alanın kazılması sırasında, sarayın bu yöndeki odalarının da detaylı temizliği esnasında, 32 numaralı odadan ele geçirilmiştir. Odada temel üstündeki traverslere ait yanmış ağaç parçalarının arasında, bir kısmı cüruf parçalarına yapışmış durumdaki boncuklar, yerinde açılıp belgelenecek toplanmış, alandaki toprak da elenerek korunan bütün parçaların toplanması sağlanmıştır.

Bu buluntu, yukarıda belirtilen 30 numaralı odası içindeki enkazda bulunan Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenen parçalara benzer teknikte ve motiflerdeki yine boncuklarla işlenmiş bir kumaştan arta kalanlardır. Kumaşın, düz bir dokuma üstüne turkuaz, beyaz ve lacivert renkli 1.2-1.0 mm çaplarındaki boncuklarla işlenmiş bir giysinin parçası olduğu anlaşılmaktadır. Yine önceki örneğe benzer bir biçimde boncuklar kumaşa, balık kılçığı motifi oluşturacak biçimde tutturulmuştur.

Höyükte ele geçen diğer eserlerden, mavi fayans boncuk, kuzeybatı açmasının Y/30 plankaresinde, Asur Ticaret Kolonileri Çağına ait III. katta ele geçmiştir. Mavi renkli silindirik tüp şeklindeki boncuk ise, Sarıkaya Sarayı'nın batısında YA-49 plan karesinde, aynı döneme ait II. yapı katında ele geçmiştir.

Acemhöyük güney yamacındaki kazılarda FB/ 48 plankaresinde yer alan VII. kata ait bir yapının, iki mekanı açığa çıkarılmıştır. Bunlardan batıda yer alan 2 numaralı mekan, 3.40 x 2.20 m ölçülerinde olup korunan yüksekliği 110 cm'dir. Yanındaki mekan gibi içi kül dolu olan odanın, tabanı üstünde, daha önce bu alanda mevcut olan bir fırının tabanına kadar yıkıldıktan sonra evin kül ve çöplerinin atıldığı ve/veya toplandığı bir yer olarak kullanıldığı ele geçen buluntulardan anlaşılmaktadır. Bu alanda ele geçen buluntular, bir kısmı tümlenebilmiş (*birleştirilebilmiş anlamında sanırım) çok sayıda kap parçası, hayvan kemikleri, alabasterden yapılmış iki idol parçası, kemikten bir kolye sarkacı ile sap, kilden bir hayvan figürünü ile burada incelenen Ac.15-1 numaralı boncuktur."(Nimet Özgüç, Acemhöyük saraylarındaki mühür baskıları)

Nimet Özgüç'ün aynı makalesinden bahsettiği bu silindir mühür baskılar ile ilgili önemli detayları da kısaca özetleyeyim. Bu mühür baskılar,

Kültepe, Alişar, Bozhöyük'te olduğu gibi Acemhöyük'te de Eski Babil, Eski Assur, Eski Suriye, Eski Anadolu ve Eski Hitit olmak üzere 4 farklı üsluptadır. Eski Babil üslubuna ait olanlarda, Kitabeli kral veya hanedan üyelerinin mühürlerinin varlığı, Eski Babil üslubunun M.Ö. 18. yüzyılın ilk yarısında Assur ve Suriye

saraylarında makbul tutulduğunu göstermektedir. Bu baskılarda resmedilenlerin kıyafetleri, kumaş kıvrımları adaleleri, takke, sakal kıvrımları, yüz hatları, sakal, omuz gibi ayrıntıları da belirgindir.

Kuzey Mezopotamya tarihinin en renkli simalarından, Assur Kralı I. Şamşiadad, Assur şehrinden veya daha kuvvetli bir ihtimalle, tercihen oturduğu Şubat-Enlil = Çağarpazar'dan Acemhöyük'e çeşitli eşya göndermiştir. Şamşiadad'ın çağdaşı olan ve büyük ihtimalle onun entrikalarıyla öldürülmüş olması muhtemel olan Iahdunlim, Urşu Kralı ünvanı da taşımaktadır.

Eski Assur üslubu baskılarda Eski Assur üslubunun belirgin vasfı olan, figürlerin köşeli vücut hatlar, çatal şeklindeki elleri ve şematik yüzleri, bütün örneklerde barizdir. Eski Suriye baskılarında ise muska şeklinde yapılanları mevcuttur. Üzerinde koruyucu tanrı, hanedan üyeleri ya da krallar yanında çıplak kadın, kahraman, Suriyeli figürler, Babilili figürler, sfenksler, kadeh ve içki içen figürler, oğlak, boğa, köpek gibi çeşitli hayvan figürleri de yer almaktadır.

Damga mühür baskılarında, boğalı tanrılar, geyikli tanrı, aslanlı tanrı, ağaç altında oturan tanrılar, halkalı asa tutan tanrı figürleri görülmektedir. Tanrıça figürleri ise tanrı figürlerinden daha çok sayıdadır. Dağ koyunlu ve antiloplu tanrıçalar, dağ koyunlu ve aslanlı tanrıça, aslanlı tanrıça (iştar), ağaç altındaki tanrıça, kuşlu tanrıça figürleri damga mühür baskılarında yer alır. Kahramanlar olarak görülen figürler ise sulu Gilgameş, boğa adam, kuş adamlar, sfenksler, grifonlar'dır (kanatlı, kuşbaşı, aslan gövdeli adam).

Son olarak yine Nimet Özgüç hocanın tespitleriyle damga mühür konusunu noktalayalım:

"Anadolu silindir mühür baskıları ile Eski Suriye baskıları arasında sıkı bir ilişki olduğu göze çarpmaktadır. Bu husus kendisini figürlerin bir ip veya saç örgüsü şeridinin alt ve üstünde sıralanması veya figürlerin çeşitli sıralar meydana getirmesinde göstermektedir. Bu tarzın Anadolu gliptik (mühür kazıma sanatı) sanatında daha eski çağlara ait olarak saptanması, Eski Babil etkileri yanında Anadolu'dan gelenlerinin de kuvvetli olduğuna bir delildir. Bu ilişkilerin sebebini, o çağ da Kuzey Mezopotamya'da önemli bir varlık gösterdikleri anlaşılan Hurriler'de aramak mümkündür.

Damga mühür baskılarında, Orta Anadolu'da Hitit üslubunun doğduğunu belirten ve çoğunluğu teşkil eden örneklerin yanında, Anadolu'nun diğer bölgelerine ait olması gereken çeşitli üslupların da ortaya çıktığını görüyoruz. Başta geometrikler olmak üzere, motiflerdeki paralelleri Girit'le olan ilişkileri daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır."

Anadolu'nun ortasındaki bozkırda bir yerleşim birimi olan 2bin yıl önceki Acemhöyük'te, ticari-askeri yahut kültürel ilişkiler olarak Babil'den Assur'a, Doğu ve Güney Anadolu'dan Akad'a, Suriye'den Mısır'a, Antakya'dan Lübnan'a dek bağlarını öğrendiğimiz Acemhöyük'ülülerin... Sahip olduğu zenginliklerle, 2bin yıl önceki Giritliler ile kurduğu bağları da görünce, etkilenmemek mümkün değil!

Son olarak, bir ince detayı da Aksaray Valiliğinin hazırladığı kültür envanteri eserinden hatırlatayım: "Ayrıca 1992 yılında Yeşilova Kasabası'nın girişinde, höyükten yaklaşık 800m. uzaklıkta Enver ARIBAŞ'ın evinin bahçesinde, Acem Höyüğüne ait mezarlık alanı bulunmuştur." Acemhöyük, ortaya çıkanlarıyla, sakladıklarıyla, anlatmakla bitmez bir hikayedir! (aynı eserden höyüğümüzün haritası)

Acemhöyük

ARKEOMETRİ SONUÇLARINA GÖRE ACEMHÖYÜK

Arkeometri, arkeolojik buluntuların ve kültür varlıklarının fizik, kimya, biyoloji ve jeoloji gibi fen bilimlerinin yöntem ve analiz teknikleri kullanılarak incelenmesini konu edinen disiplinler arası bir bilim dalıdır. Bu kapsamda, örneğin radyokarbon (C-14) yöntemiyle organik kalıntıların yaş tayini yapılabilmekte, spektroskopik (kızılötesi, morötesi ışın incelemeleri gibi) ve metalografik (metalin iç yapısı, alaşımını incelemek gibi.) analizlerle ise metal eserlerin kimyasal bileşimi ve üretim teknolojileri belirlenebilmektedir.

Türkiye'de arkeometri alanındaki bilimsel gelişmeler ve araştırma sonuçları, Kültür ve Turizm Bakanlığı koordinasyonunda her yıl düzenlenen Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu kapsamında bilim dünyasıyla paylaşılmaktadır. Bu sempozyumun bu yıl 46.'sı Erzurum'da düzenlenmiştir. Bu bölümde okuyacağımız bilgi ve metinler 1-29. Arkeometri toplantılarında sunulan bildiri ve makalelerde Acemhöyük ile ilgili olanlara dairdir. Çünkü Acemhöyük kazılarını yapmaya başlayan Prof. Dr. Nimet Özgüç'ün yazdığı makalelerle, Acemhöyük'te keşfedilen tarihi öğrenmeye başlayan biz okuyucular, onun ardından kazıyı devr alan Prof. Dr. Aliye Öztan ile bilgilenmeye devam ettik.

'Acemhöyük Kazısı' instagram sayfasından kazıya devam eden Yalçın Bey ve ekibinin bir çalışma anı.

Ve bu iki ismin ışığında pek çok makale, tez, araştırma sonuçları da, kazı alanına ve buluntu eserleri görmeye giden başka usta isimler ve meraklılar tarafından literatüre kazandırıldı. Dolayısıyla onların yazdıkları ve emekleri olmadan, onların bizlere kazandırdığı bilgileri, sahibiymiş gibi size anlatmamın imkânı yoktur. Aksine, Acemhöyük üzerinde araştırma yaparak, bir şekilde emek vermiş her isme şükran borçlu olduğumuz için, burada yararlanmadığım halde, kimi eser ve makalelerin adını okurlarca araştırılsın diye, kaynakçada da belirttim. Acemhöyüğü merak eden okuyucular o eserlere de, fırsat bulursa göz atsınlar istedim.

Şimdi, Acemhöyüğü kazanların ve buluntular ile yeni bilgiler ışığında, Acemhöyük üzerine yazanların ağzından, Acemhöyüğü dinleyebiliriz. Seçilmiş alıntılar sonunda, toplantı ve yazar bilgisi parantez içinde okuyucuya verilmiştir:

1."M.Ö. ikinci binin başlarında Orta Anadolu kültür ve sanatta yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Bu dönemde Asurlu tüccarlar Anadolu ile yoğun ticaret ilişkilerine girerek Mezopotamya kültürünü Anadolu'ya taşırlar ve dönemin Orta Anadolu'sunda kent devletleri ve karumlar önem kazanarak, Anadolu beylikler sistemiyle yönetilmeye başlar. Bu çağda en önemli koloni ticaret merkezi Kaniş (Kültepe)'dir. Akad ve Hitit yazıtlarında ise "Buruşhanda" adlı önemli diğer bir ticaret merkezinin de olduğu belirtilmektedir. Şu ana değin Buruşhanda'nın yeri kesin olarak bulunmuş değildir. Ancak orta Anadolu'da yapılan arkeolojik araştırma ve kazılar, Acemhöyük'ün Buruşhanda olma olasılığının çok yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Acemhöyük; Hasan Dağı eteklerindeki Aksaray ilinin 18 km kuzey batısında bulunan Yeşilova köyündedir. Höyük, Melendiz çayının suladığı geniş ve verimli bir ovanın ortasındadır.

Oval bir biçime sahip olan höyük; doğu-batı yönünde 700 m uzunluğa, kuzey-güney yönünde ise 600 m genişliğe sahip Anadolu'nun büyük höyüklerinden biridir. Höyüğün en yüksek noktası ise yaklaşık olarak 20 m'dir. Ayrıca, bugün köyün kurulduğu alanlar üzerinde bir aşağı kent (Karum) olduğu sanılmaktadır.

Höyüğün ortası düz olmasına karşın kenarlarında dört ayrı tepenin varlığı gözlenmektedir. Bunlardan en büyüğü olan güney tepesi üzerinde 1962 yılında başlayan kazılarda, Sarıkaya adı ile adlandırılan yanmış saray yapıları ortaya çıkartılmıştır. Kazılar, sarayın m. katta bulunduğunu ve koloni döneminden kaldığını göstermektedir. Daha sonraki yıllarda yapılan kazılarda yine m. kata ait ve koloni döneminden kalan Hatipler saray katları ortaya çıkarılmıştır.

Höyük; Asur Ticaret Kolonileri döneminde çok büyümesine karşın, yine aynı dönemin sonunda tümüyle terkedilmiştir ve daha sonraki yerleşimler ancak Hellenistik ve Roma döneminde ortaya çıkmıştır. Kazılar, m. katta yapıların daha düzgün ve taş temeller içerdiğini, ama I. ve II. katlarda bu özelliklerin olmadığını göstermektedir. m. kat büyük bir yangın geçirdiği için, kerpiç duvarlar cürufişmiş bir yapıya dönüşmüşlerdir.

1962 yılından beri sürdürülen kazılarla Sarıkaya ve Hatipler sarayının büyük bir bölümü ortaya çıkarılmıştır. Bu saraylar m. kata ilişkin yapı katlarıdır ve tümüyle yanmıştır. Yapılar, büyük taş temeller ve kerpiç duvarların yanma sırasında cüruflaştığı malzemelerden oluşmaktadır. Ayrıca alanda fırın, ocak, çöplük alanı gibi fiziksel ve kimyasal değişimlere uğramış birçok özellik bulunmaktadır. Bu tür yapıları saptayabilmek amacıyla, 1992 Temmuz-Ağustos ayları arasında özdirenç ve doğal uçlaşma (SP), araştırmaları yapılmıştır; Acemhöyük arkeolojik alanı yaklaşık olarak M.Ö.-1789±50 yılları arasında çok büyük bir yangın geçirmiştir. Bu yangın sonucu, kentin hemen hemen tümü yanıp kül ve cüruf durumuna gelmiştir (kazılar sonucunda m. kat olarak adlandırılan yerleşim birimi).

Böylece yanan alanların fiziksel ve kimyasal özelliklerinde büyük değişimler ortaya çıkmış ve önceki ve sonraki yapı katları arasında da önemli bir anomalik bölüm oluşmuştur. Arkeolojik alanlarda toprağın fiziksel ve kimyasal konumu çok önemlidir. Bu tür alanlarda önemli oranda metalik birikimler bulunur. Bunlar genellikle bakır, demir gibi sülfürlenme özelliğine sahip metallerdir. Arkeolojik alanlardaki bu tür birikimler ve yanma, iyi bir manyetik duyarlılık (susceptibility) oluşumuna da neden olur.

Doğadaki metalik birikimler, doğal uçlaşma oluşturan önemli kaynaklardır. Arkeolojik alanlardaki en önemli öge ise, kültürel örtü toprağıdır. Bu toprak insan etkinliği ile oluştuğundan, farklı kimyasal özelliklere sahiptir. Ayrıca toprak birikiminde önemli pH değişimleri görülür ve Ca, Mg gibi oksidasyon oluşturan birikimler bulunur. Laboratuvarlarda yapılan çalışmalar, bu tür ortamların doğal uçlaşma oluşturdıklarını ortaya koymuştur. Acemhöyük doğal uçlaşma çalışmaları, dünyada arkeolojik alanlar üzerinde uygulanan ender çalışmalardan biridir. Bu nedenle olayın kökenini ortaya koyacak fenomenler tam anlamıyla belirlenmiş durumda değildir. Bu yüzden doğal uçlaşma çalışmalarının değişik birçok arkeolojik alanda denenerek kullanılabilirliği, yararları ve sakıncaları ortaya çıkarılmalıdır. (Aşağıda, Instagram- Acemhöyük kazısı sayfasından)

Bilindiği gibi Anadolu höyükler açısından çok büyük bir birikime sahiptir ve hızlı bir kazı yönlendirmesi sağlayan jeofizik çalışmalara önemli oranda gereksinim duyulmaktadır. Bu açıdan Acemhöyük-1992 arkeojeofizik araştırması, höyüklerin yapılan jeofizik çalışmalarla daha ayrıntılı kazılabileceğini ortaya koymuştur.

Bilindiği gibi Anadolu höyükler açısından çok büyük bir birikime sahiptir ve hızlı bir kazı yönlendirmesi sağlayan jeofizik çalışmalara önemli oranda gereksinim duyulmaktadır.

Acemhöyük'te yapılan özdirenç çalışmalarında özdirenç zıtlığı sağlanamadığından etkili sonuçlar elde edilememiştir. Ancak, özdirenç çalışmalarıyla, yüzeye yakın yapılardan (büyük olasılıkla İslam mezarlarından) kaynaklanan belirtiler saptanabilmektedir.

Acemhöyük arkeojeofizik çalışmasının diğer önemli bir yönü de; hemen hemen arkeolojik alanlarda hiç kullanılmamış bir yöntem olan doğal uçlaşmanın denenerek, uygun sonuçlar alınmasıdır. Özellikle, doğal uçlaşma belirtilerinin bölgedeki yapısal uzanımlarla aynı yönlenelemelere sahip olması da önemli bir sonuçtur. Kazı çalışmaları sırasında jeofiziksel verilere dayanılarak yeri belirlenen test açmasında yapılan kazıda, ilk üç tabakanın varlığı ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca, 3,5 m. ye değin sürdürülen kazıda bölgenin yanmadığı belirlenmiştir. Böylece özdirenç çalışmalarında sağlanamayan özdirenç zıtlığının nedeni de ortaya çıkmıştır.

Test açması üzerindeki doğal uçlaşma belirtilerinden bulunan yapıların kazı sonucunda alandaki ocaklar ve yanmış bölümlerden kaynaklandığı saptanmıştır. Böylece araştırmanın en önemli sonuçlarından biri elde edilmiştir. 1992 yılında başlayan Acemhöyük arkeojeofizik araştırmalarının değişik jeofizik araştırma tekniklerinin de eklenerek daha da genişletilmesi düşünülmektedir. Höyükler gibi çok farklı yerleşim özelliklerine sahip arkeolojik alanlar, ancak değişik jeofizik yöntemlerle yapılacak çalışmalarla daha ayrıntılı biçimde ortaya çıkarılabilirler. (*Acemhöyük Özdirenç ve Doğal Uçlaşma Çalışmaları-1992, Mahmut Dhagor, 9. Arkeometri Sonuçları Toplantısı)

2."Acem Höyük kazıları ilk defa 1962 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Nimet Özgüç tarafından başlatılmıştır. Acem Höyük Aksaray'ın 20 km kuzeybatısında, Konya Aksaray yolu üzerinde Yeşilova köyü sınırlarında, İç Anadolu Bölgesinin en büyük höyüklerinden biridir. Höyük üzerinde yapılan kazılar yüzeysel olarak çok geniş bir alanı, tarihsel olarak da farklı kültürler ve çağları kapsamaktadır.

Örneğin kuzey kısımlarında Hitit dönemine ait hiçbir buluntu yokken, kuzeydoğu bölgesinde Hitit döneminden kalma çeşitli buluntular ele geçmiştir (Özgüç, Nimet, 1963, 64, 65, 66, 67). Höyüğün çok eski dönemlerden beri yerleşim yeri olarak kullanıldığı güneşte pişirilmiş yapı malzemelerinden anlaşılmıştır (Esin, Ufuk 1969).

Eski ticari yol üzerinde bulunan Acem Höyük Kültepe ile çağdaş olup burada ele geçen metal buluntular arasındaki silindir mühürler, eski Babil stilindedir. Acem Höyüğün Erken Bronz Çağı'nda da yerleşim yeri olduğu saptanmıştır. Höyük, M.Ö. 2. Binin ilk yarısında da çok büyük bir yerleşim yeri idi. Höyükte kırmızı boyalı ocakların bulunmuş olmasından madenciliğin burada önemli bir yer tuttuğu anlaşılmıştır (Tylecote, 1970).

Bu yerleşim yerinde cüruf örnekleri (metallerin eritilmesi sırasında ortaya çıkan veya volkanik patlamalarla oluşan gözenekli bir atık ya da taş türü) bulunamamış olması, Acem Höyük'te, filizden üretimin yapılmadığını göstermektedir. Aynı zamanda son saflaştırmanın da yapılmadığı ve külçelerin doğrudan işlendiği kabul edilebilir. Çok çeşitli bronz silahlar bulunmuştur. IV. ve V. katmanlar Erken Bronz Çağı'na aittir. Höyüğün merkez ve kuzey kısımları Eski Hitit dönemlerine, Sarıkaya ve çevresi ise Hellenistik-Roma dönemine aittir. Aynı zamanda bu kısımda (Sarıkaya) Eski Hitit dönemine ait buluntular da ele geçmiştir. Ortaya çıkarılan katmanların birçoğunda iş yeri olarak kullanılan kısımlar maden işlemesi ile ilgilidir. (Özgüç, N. 1988)

Örneklerin tamamı M.Ö. 20-18. Yüzyıllara aittir ve Acem Höyük'te Hitit döneminde maden işlemeciliğinin önemli bir sanat olduğunu göstermektedir. Ticari merkez olan Acem Höyük'te, külçeler halinde ithal edilen kalay işlendikten sonra pazarlanmaktaydı. Buluntuların kimyasal analizleri, Yukarı Fırat Havzası bakır buluntularının ki ile uyum göstermektedir." Yani aralarında bağlantı olduğunu düşündürmektedir. (*Acem Höyük Bakır Buluntu Analizleri Alaaddin Çukur, Şeref Kuş, V. Arkeometri Sonuçları Toplantısı)

3."Son olarak Orta Tunç Çağın Önemli merkezlerinden olan Acemhöyük, Aladağ'ın (Niğde) potimetallik cevherlerini işlemiştir. (Polimetallik, tek bir maden yatağında veya kayada, birden fazla değerli metalin bir arada bulunduğu cevherlere verilen isimdir.)" (*Niğde-Çamardı'nda Kalay Buluntuları, K. Aslıhan Yener, LV. Arkeometri Sonuçları Toplantısı)

4."Assur Ticaret Kolonileri çağının en önemli merkezi olmasıyla ilgili olarak Kültepe-Kaniş ile doğrudan ilişkilerde bulundukları mutlak olan Alışar, Boğazköy, Acemhöyük gibi büyük kentlerden tanıdığımız, kaliteli ve üstün nitelikler taşıyan Koloni çağı seramiğinin çağdaş Konya Ovası seramiğinden, büyük kalite farkıyla ayrıldığı kesindir.

Konya Ovası'na daha yakın olduğu halde, yukarıda sözü edilen niteliklerdeki kap türlerini yoğun biçim de bulunduran Acemhöyük, büyük ölçüde Orta Anadolu geleneğine bağlı kalmıştır. Bunun nedenini, olasılıkla, ünlü Koloni çağı karumlarından biri olan Puruşanda'nın ısrarla Acemhöyük'te aranmasına bağlamak ve höyüğün önemlilik derecesindeki etkenin anlamını bu şekilde açıklamak doğru olacaktır.

Özellikle Kayseri Ovası'nda yaygın, nitelikli ve aynı zamanda boyalı çanak-çömleğin, güneye inildikçe en azından Acemhöyük'ten sonra kesintiye uğraması düşündürücüdür. M. Ö. II. Bin yılın başlarında Anadolu'da başlatılan yoğun ticari aktivite içinde etkin ve «doğrudan» rol alan büyük kentler arasına, bazı Konya Ovası Koloni Çağı merkezlerinin de dahil edilip edilmeyeceği konusu henüz ayrıntılı biçimde ele alınamamıştır." (*Orta Anadolu Höyükleri, 1986 A. Semih Güneri,V.Arkeometri Araştırma Sonuçları Toplantısı)

5."Acemhöyük kazılarında çıkan ve türü tükenmekte olan bir Hint Fili (Elephus Maxima) Dişi üzerinde Arkeobiyolojik- Arkeometrik Etütler, Fildişinin işlenmesi nedeniyle yeryüzündeki fillerin avlandıkları için neslinin giderek tükenmeye başlaması, bir yandan fillerin korunma altına alınması sonucunu ön plana çıkarırken, öte yandan fosil fildişleri de arkeologların dikkatini çekmeğe başlamıştır. (Reese 1989). "Prof. Dr.Nimet Özgüç başkanlığında 1982 yılında gerçekleştirilen Acem höyük Sarıkaya Saray kazılarında elde edilen bir Hint fili dişi (Elephus maxima) arkeobiyolojik yönden incelenmiştir.

M.Ö. 2000-1750 yıllarına tarihlenen bu incisiv dişle ilgili arkeometrik-biometrik ölçüler verilmiş ve kısmen işlendiği anlaşılan 13 kg ağırlığındaki bu fildişi parçasının kesilmiş yüzü ve dental kanalın (pulpa) içeriği biyokimyasal yapısıyla birlikte değerlendirilmiştir. İncelemelerden, o zaman M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu'da. Acemhöyük'te fildişi işletmeciliğinin başlamış olduğu, elde edilen bu fildişinin kazılarda bulunan diğer fildişi eserler ve Newyork Metropolitan Museum'da sergilenen, Acemhöyük'ten Amerika'ya götürüldüğü tespit edilen fildişi materyellerin birlikte değerlendirilmesiyle anlaşılmış bulunmaktadır.

Bu bildiride, 1982 yılında, Prof. Dr. Nimet Özgüç başkanlığında gerçekleştirilen Acemhöyük Sarıkaya Saray kazılarında elde edilen ve o tarihten bu yana Arkeobiyoloji müzimizde saklanan bir adet Hint fili (Elephus maxima) dişi arkeobiyolojik ve arkeometrik yönden değerlendirilmiştir. Sözü geçen materyal, ilk kez İngiltere'de Southampton'da yapılan Arkeoloji toplantısında bilim dünyasına duyurulmuştur. Elephus maxima (Hindistan Fili): Loxodonta'nın ikinci alt türü olan E. Maxima (E. indicus), Afrika filine kıyasla başı daha büyük, kulakları daha uzundur. Bu türün fildişleri yalnız erkeklerinde bulunur; Fildişi 1.60m boyunda, 20 kg ağırlığındadır. Türkiye'de bulunan fildişleri aşağıda listelenmiştir.

1.Hatay: Neolithic, uçlarında expose olmuş, Cancellous (Süngersi) doku taşıyan bir rectangular (dört köşeli) palet (parça).

2. Çatalhöyük: 7. yüzyıl RC. Kalammu Sarayı'nda fildişi ve diğer fil dişleri.

3. Aslantepe'de 14-12. yüzyıl B.e. Elaphus maxima, üst sağ molar (Bököny).

4. Acemhöyük Palace: 2000 RC. ya da 19-16. yüzyıl B.C. (M.J. Mel link). AJA 89/4 Archaeology in Anatolia'da bildirilmiştir, .

5. Acemhöyük Sarıkaya Saray Kazıları: 2000-1750 RC. ile tarihlenen ve Prof. Dr. Nimet Özgüç'ün bulduğu ve E. Deniz'in araştırdığı en yeni ve en son buluntu, Acemhöyük Saray kazılarında Prof. Dr. Nimet Özgüç başkanlığında yapılan kazı çalışmaları sırasında 1982 yılında ele geçen, kısmen işlenmiş, daha doğrusu bir ucu düzgün biçimde kesilmiş bir fildişi (incisiv diş) arkeo biyolojik, arkeometrik yöntemlerle incelenmiştir Prof. Özgüç tarafından 2000-1750 B.C. diye tarihlenen bu bir yüzü kesilmiş, fakat henüz işlenmemiş fildişi Batı Çukurun da bulunmuştur.

1985 yılında yapılan Arkeometri toplantısında sunduğumuz Acemhöyük kazıları ile ilgili ilk bildirimizde, kazıdan elde edilen tüm bulgular verilirken 1 adet fildişinden söz edilmişti. Aynı bildiride Acemhöyük beyinin sarayında ele geçen fildişi eserlerin benzerlerinin Amerika'da New York, Metropolitan Museum'da bulunduğu, bunların Mr. George Pratt ve eşi tarafından müzeye hediye edildiği, benzeri fildişi bullelerin Acemhöyük kazılarında da ele geçtiği Prof. Dr. Nimet Özgüç'e dayanarak beyan edilmişti. Burada aynı konuya bir kez daha değinerek Acemhöyük beyinin Sarıkaya sarayında M.Ö. 2000-1750 yıllarında Fildişi işletmeciliğinin varlığını bir kez daha vurgulamanın yerinde olacağı kanısındayız."(Acemhöyük Kazılarında Çıkan Ve Türü Tükenmekte Olan Bir Hint Fili (Elephvs Maxima) Dişi Üzerinde Arkeobiyolojik-Arkeometriketüdlr,*Eşref Deniz, Kadir Sunguroğlu, Orhan Canpolat, Mustafa Akpoyraz. 6.Arkeometri Sonuçları Toplantısı)

6."Acemhöyük kazı bölgesi buluntuları: Prof. Dr. Nimet Özgüç'ün başkanlığında gerçekleştirilen, Aksaray - Acemhöyük kazılarında çıkan domestic ve yaban hayvanları kalıntıları değerlendirilmiş, özellikle bu kazı bölgesinde Acemhöyük Beyi'nin Sarıkaya Saray yöresinde ele geçen yarı işlenmiş bir fildişi özenle araştırılmıştır (Deniz, 1989, 1990). Çünkü, M.Ö. 2000-1750 olarak tarihlendirilen bu fildişi fosili bize Acemhöyük'te o zaman fildişi işletmeciliğinin varlığını düşündürmektedir. Sözü geçen fildişi ayrıca değerlendirilip, arkeometrik, arkeobiyolojik ve paleo ekolojik yönlerden vurgulanmıştır. (Deniz, 1990) (*Acemhöyük, Samsat Ve Üçtepe'nin Bazı Buluntularının Kimyasal Analizleri, Şeref Kuş, Alaaddin Çukur,7. Araştırma sonuçları Toplantısı)

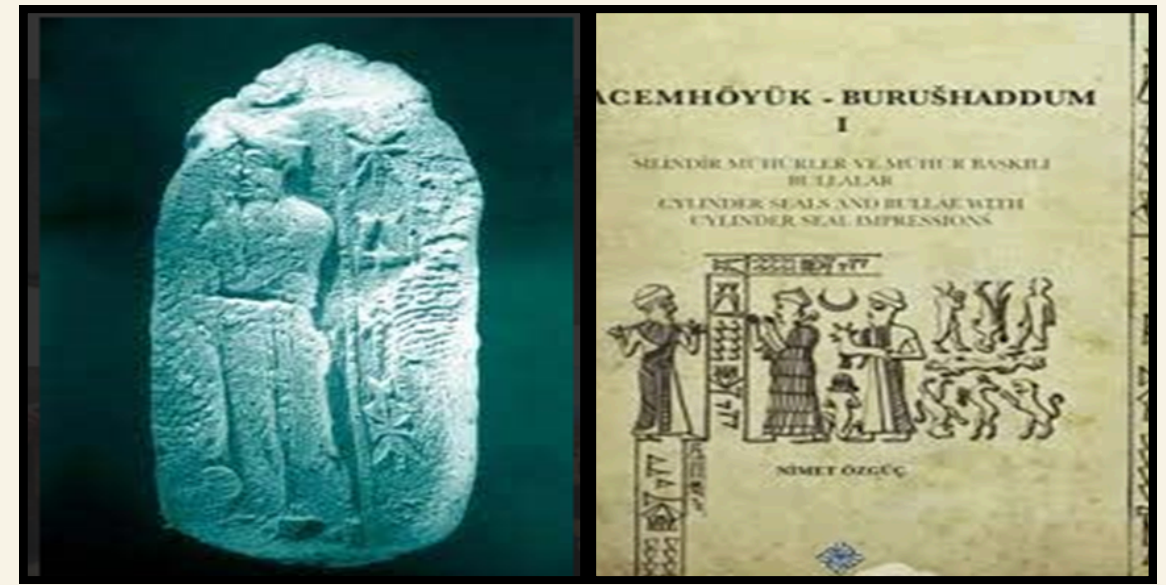
7."Acemhöyük, Hasan Dağı eteklerindeki Aksaray ilinin 18 km kuzey batısında bulunan Yeşilova köyündedir. Höyük; doğu-batı yönünde 700 m uzunluğa, kuzey-güney yönünde ise 600 m genişliğe sahip, Anadolu'nun en büyük höyüklerinden biridir. Höyüğün en yüksek noktası ise, ovadan yaklaşık olarak 20 m. yüksekliktedir. 1962 yılından beri yapılan kazılar, yaklaşık olarak M. O. 1789 (±50) yıllarında büyük bir yangın geçirdiğini ve kentin önemli yapılarının yandığını ortaya çıkarmıştır. Acemhöyük'deki III. kat yapı katmanları, geçirdiği büyük yangının etkisiyle, fiziksel ve kimyasal açıdan büyük bir değişim geçirmişlerdir.

Arkeolojik alanlarda yapılan jeofizik çalışmalarda en önemli öge, kültürel örtü toprağındaki değişimlerdir. Bu toprak insan etkinliği ile oluştuğundan farklı fiziksel ve kimyasal özelliklere sahiptir. Ayrıca toprakta; Ca, Mg, (Kalsiyum, magnezyum) vb. gibi oksidasyon oluşturan ortamlar ile önemli pH değişimleri görülür; Laboratuvarlarda yapılan doğal gerilim çalışmaları, bu tür ortamların ±10-20 m. düzeyinde gerilim oluşturduğunu göstermiştir. Acemhöyük arkeolojik alanında bu tür özelliklerin varlığı ve geçirdiği yangın etkisi göz önüne alınarak, 1992 ve 1993 yılı Temmuz-Ağustos ayları arasında doğal gerilim çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca doğal gerilimin diğer yöntemlerle ilişkilerini gösterebilmek amacıyla da,

1992-1993 yıllarında öz direnç, 1994 yılında da manyetik çalışmalar yapılmıştır. Araştırmaya Hatipler Sarayı'nın kuzeyinde kazılmış bir alanın ölçülmesiyle başlanmıştır. (*Arkeolojik Araştırmalarda Doğal Gerilimin İşleyişi (Mechanism), Mahmut G. Drahor, 10.Arkeometri Toplantısı)

8."Kayalıpınar'daki bu evde bir tüccarın ikamet ettiğini ele geçen birçok buluntu ve özellikle çok sayıda üzeri mühürlü kil kapatmalar desteklemekte. Üzeri damgalı kil kapatmaların bir kısmının, çuvalların, sepetlerin ya da diğer bazı kapların kapatılıp mühürlenmesinde kullanılmış oldukları görülmekte. Anadolu uslubunda damga baskılarının yanında tipik eski Assur ve Suriye uslubunda silindir mühür baskılarının izlerine rastlandı.

Damga mühür baskıları çoğunlukta. Bunlardan bazılarının üzerinde devrimsel hayvan motifi görülmekte. Arka, arkaya dizilmiş üç aslan kafası ya da anka kuşunun veya bir efsanevi yaratığın çevresi örgü motifi ile kaplanmış. Assurlu tüccarlarla bu motif Anadolu'ya gelmiş olmalı. Benzerlerine Anadolu'da Kültepe, Alişar, Boğazköy ve Acemhöyük'te rastlanmakta ve Basra Körfezi'ne kadar uzanan bir bölgede yayılım göstermektedir. (*Kayalıpınar'da Yapılan Araştırmalar Vuslat Müller-Karpe, Andreas Müller- Karpe, 29.Araştırma Sonuçları Toplantısı)

Acemhöyük buluntularından bir mühür ile bu eseri bulan Prof. Dr. Nimet Özgüç'ün Acemhöyük kitabı.

9. Acemhöyük Şişesi:

*Acemhöyük'teki kazılarda, aslında yerleşim yerinin kendi kültürüne has olmayan yabancı kültürlerle has pek çok obje-kalıntılar da bulunmuştur. Bu da bize, Acemhöyüğün çağında ilişki kurduğu bölgeleri ve kültürleri işaret etmektedir. Buna bir örnek olarak:

"Yaygın görüldükleri bölgeye atfen "Suriye Şişesi" olarak adlandırılan kaplar, eski Önasya dünyasının en iyi bilinen seramik formları arasında yer almaktadır (Ökse 2004, s. 599). Söz konusu formun köken bölgesiyle sınırlı kalmayarak Anadolu'dan Balkanlara kadar uzanan geniş bir coğrafyaya yayılması, bilinirliğine katkı yapan noktaların başında gelmektedir. Bu çalışmada ele alınan şişe, 2019 yılında DB/50 açmasının kuzeydoğusunda bulunan X. tabaka yapılarının kaldırılması ve XI. tabaka mimarisinin açığa çıkartılması amacıyla yürütülen çalışmalarda ele geçmiştir.

DB/50 açmasında, eşek iskeletlerinin hemen yanında birkaç parça halinde ele geçen şişe, gövdesindeki bazı eksiklikler dışında iyi korunmuş durumdadır. Dışa doğru açılan kıvrık ağız kenarlı şişe kısa boyunludur. Şişenin ağız çapı 3,4 cm olup korunan yüksekliği 13 cm'dir. Kısa boynun hemen altından başlayan gövde, küresele yakın oval bir formdadır.

Dip kısmı çok iyi korunmamış olmasına rağmen, kısmen korunmuş küçük bir bölümden halka dipli olduğu anlaşılmaktadır.

Acemhöyük şişesi hamur, yüzey ve biçim özellikleri itibariyle yerel İTÇ (İlk Tunç Çağı-Eskiçağ) seramik repertuarına yabancısıdır.

Benzer hamur ve yüzey özelliklerine sahip X-XI. tabakalarda bulunmuş birkaç şişe parçası dışında, Acemhöyük İTÇ seramik buluntularıyla bağlantılı görünmemektedir. Aynı durum, önceki yıllarda IX. tabakada ele geçen gri hamurlu “Suriye Şişesi” için de geçerlidir (Öztan 1989, s. 409).

Dolayısıyla makroskopik gözlemler ışığında, bu çalışmada ele alınan şişe ile diğer şişe parçalarının yerleşime dışarıdan getirildiğini ifade etmek yerinde görünmektedir.”

Yukarıda okuduğunuz satırların neredeyse tamamı -metinleri bir yazıda bir araya getirmek, sıralı olarak verebilmek için benim oluşturduğum yüzde birlik kısım hariç-, Acemhöyük'te kazı yapan kıymetli arkeologlar ve onların sağladığı bilgileri, yaptıkları araştırmalarla kitaplarına ve eserlerine taşıyan kıymetli akademisyenlerindir. Ben Acemhöyük'ün tarihte yeri nedir, önemi nedir, onların makale ve yazılarından öğrendim.

